

ELS LLIBRES I LES COSES

IGNASI ARAGAY

Un segle de persecucions contra l'escola catalana

Aquest any és el centenari del famós cartell del 1921 de Josep Obiols de reivindicació de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, fundada el 1898 pel pedagog Francesc Flos i Calcat, també creador de la pionera escola d'ensenyament en català, el barceloní Col·legi Sant Jordi, del mateix 1898. El 1920, un 24% de la població de Barcelona província era analfabeta (a Girona ho era el 33%; a Lleida, el 37%, i a Tarragona, el 41%). La immensa majoria d'escoles estaven en pisos sense condicions, l'educació era majoritàriament en castellà, segregada per sexes, amb la memorització i el càstig –sovint corporal– com a mètodes i amb una formació específica per a les noies per fer-les mares i esposes.

Un segle després del cartell d'Obiols, tornen a ser necessàries mobilitzacions i manifestacions per defensar el que va costar tant de consolidar, amb dues dictadures pel mig i una incomprensió lingüística que es manté entre la classe política espanyola. L'exposició *Per una educació en llibertat*, que es pot veure al Born fins al 27 de març, és un recordatori dels esforços ingents que ha fet la societat catalana des de finals del segle XIX per tenir una educació de qualitat i dels atacs amb què ha topat. El cartell té un gran interès. La seva lectura atenta hauria de ser obligatòria per a totes i tots els mestres que estimen la professió, i per als polítics, sigui quina sigui la seva ideologia. A través de la lluita per l'escola s'aprecien alguns dels grans debats del segle XX: no només sobre la llengua, sinó també sobre dona i feminisme, estat del benestar (amb la dicotomia públic-privat), religiositat-laïcisme, llibertat de pensament...

El punt de partida del llibre i de l'exposició és el Pressupost de Cultura de 1908 de l'Ajuntament de Barcelona, impulsat per Lluís de Zulueta, Pere Coromines, Francesc Layret i Joan Bardina, amb Albert Bastardas d'alcalde (el primer no designat a dit per Madrid). Va ser el primer intent seriós a Catalunya de crear una oferta d'ensenyament públic universal i de qualitat. Vasorgir de l'aliança municipal pionera entre catalanistes d'esquerres (republicans) i de dretes (l·ligaires), que trencava amb l'hegemonia dels partits dinàstics espanyols. Aquell projecte propugnava la gratuïtat, la introducció de l'ensenyament en català (garantint també l'aprenentatge del castellà),

la neutralitat religiosa (no exclouia la religió, però la feia voluntària) i la coeducació (nois i noies junts: en deien ensenyament *bisexual*).

La reacció del catolicisme (per la religió i la coeducació) i del llerrouisme (pel català) va ser furibunda: els primers van acabar arrossegant la Lliga de Prat de la Riba, que va deixar caure el projecte. Diaris com *La Vanguardia*, el *Brusi* o *El Correo Catalán*, entre altres rotatius conservadors, van fer campanyes duríssimes. *La Veu de Catalunya* també va decantar-s'hi en contra. Hi va haver mítings, recollides de firmes

Francesc Ferrer i Guàrdia, fundador de l'Escola Moderna, exemple pioner en tot excepte en l'ús del català –no l'inclouia–, va suposar un punt final i va comportar la clausura governativa de 94 escoles seglars privades i de 34 d'ateneus o centres d'idees avançades.

Però amb el temps, tant el Pressupost del 1908 com la mateixa experiència de l'Escola Moderna acabarien marcant el camí de la millora pedagògica al país, sobretot a través de l'Ajuntament de la capital i de la Mancomunitat de Catalunya, dues institucions ja aleshores dominades per la Lliga, que va saber atraure els intel·lectuals i pedagogs progressistes. Així, el 1914 s'inaugurava l'Escola del Bosc a Montjuïc, dirigida per Rosa Sensat. I el mateix 1921 del cartell d'Obiols van venir l'Escola del Mar a la Barceloneta, dirigida per Pere Vergés, la Farigola a Vallcarca i la Baixeras a la Via Laietana, edificis tots de Josep Goday, que feia binomi amb el pedagog Manuel Ainaud.

La dictadura de Primo de Rivera va tallar la dinàmica, però tot i la seva duresa –establia penes de presó per a la “difusió de idees separatistas por medio de la enseñanza”– no va aconseguir frenar el moviment de renovació pedagògica, que es va mantenir letàrgic i es va reprendre amb nova empena amb la Generalitat republicana, durant la qual l'ensenyament als seus centres va passar a ser bilingüe i avançat tal com ja es volia el 1908. L'Estat, però, va mantenir la seva xarxa a Catalunya, més tradicional i en castellà. Amb la fi de la guerra, la dictadura franquista sí que pràcticament va anorrear-ho tot, tret d'algunes testimonials i meritòries iniciatives com les escoles privades barcelonines Virtèlia, Isabel de Villena, Nausica, Betània i Andersen, un degoteig de centres que aniria consolidant-se als anys 50 i 60, i que s'incrementaria durant la Transició, fins que la recuperació de la democràcia i l'autogovern portarien l'escola catalana actual, amb una xarxa publicoconcertada que, en termes lingüístics, aniria de la mà del sistema d'immersió, un èxit social i pedagògic que avui, però, presenta problemes d'aplicació (amb un retrocés clar del català sobretot a la secundària) i que està en el punt de mira polític i judicial espanyol, que no donen treva ni descans a l'escola catalana. ♦

Josep Obiols, emblemàtic artista del Noucentisme, va fer aquest cartell ara fa un segle, el 1921, per a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. Fundada el 1898, als anys 20 l'entitat tenia 10.000 socis i una comissió d'experts presidida per Pompeu Fabra.

i actes de tota mena. A favor, només *El Poble Català* i *La Publicidad*. La immediata Setmana Tràgica o Rosa de Foc, del 1909, amb Barcelona en flames (es van cremar una trentena d'esglésies, 16 escoles parroquials i 26 de congregacions religioses), va acabar de definir aquest xoc de mentalitats en el context d'una societat de classes molt polaritzada: la injusta culpabilització i condemna a mort del pedagog

ELS MÉS VENUTS

CATALÀ

FICCIÓ

[1] Quan s'esborren les paraules
RAFAEL NADAL
Columna
336 pàgines i 21 € - /1

[2] Mai
KEN FOLLETT / Rosa dels Vents
800 pàgines i 24,90 € 1/3

[3] Germanet
IBRAHIMA BALDE I A. ARZALLUS
Blackie Books
152 pàgines i 19,90 € - /7

[4] Nosaltres, després
SÍLVIA SOLER / Univers
208 pàgines i 20 € 2/14

[5] Canto jo i la muntanya balla
IRENE SOLÀ
Anagrama
192 pàgines i 19,90 € - /134

NO-FICCIÓ

[1] 30 anys de La Marató
DIVERSOS AUTORS
Enciclopèdia Catalana
184 pàgines i 11,40 € 3/3

[2] Salvem els mots
JORDI BADIA
Rosa dels Vents
248 pàgines i 18,90 € 4/14

[3] Aprenentatges i una proposta
JORDI CUIXART / Ara Llibres
260 pàgines i 21,50 € 1/4

[4] Rússia, l'escenari...
MANEL ALIAS
Ara llibres
464 pàgines i 21,90 € 9/6

[5] El pantà maleït
URA SOLER
La Campana
336 pàgines i 19,90 € 2/3

CASTELLÀ

FICCIÓ

[1] Nunca
KEN FOLLETT
Plaza & Janés
840 pàgines i 23,65 € 2/3

[2] La bestia
CARMEN MOLA
Planeta
544 pàgines i 22,90 € 1/4

[3] El italiano
ARTURO PÉREZ-REVERTE
Alfaguara
400 pàgines i 20,80 € 3/10

[4] Últimos días en Berlín
PALOMA SÁNCHEZ-GARNICA
Planeta
684 pàgines i 22,90 € 5/4

[5] La cuenta atrás para el verano
LA VECINA RUBIA / Cúpula
416 pàgines i 17,90 € 9/8

NO-FICCIÓ

[1] Por si las voces vuelven
ÁNGEL MARTÍN / Planeta
256 pàgines i 17 € 1/3

[2] Una vida plena
JUAN CARLOS UNZUÉ
Geoplaneta
208 pàgines i 19,95 € 2/3

[3] La cocina de tu vida
KARLOS ARGUIÑANO / Planeta
704 pàgines i 24,95 € 4/3

[4] Encuentra tu persona vitamina
MARIAN ROJAS ESTAPÉ / Espasa
328 pàgines i 19,90 € 5/14

[5] Las casualidades no existen
BORJA VILASECA / Vergara
Capitán Swing
280 pàgines i 18,90 € 3/6

Rànquing setmanal del Gremi d'Editors de Catalunya i LibriData
Posició setmana anterior / Setmanes en el mercat